

Pivko našteva med slovenskimi prologi Ganglovega, Funtkovega in Medvedovega, ne pozna pa našega najlepšega, Župančičeve «Naše besede». Če je že ni videl v «Ljubljanskem Zvonu», bi jo bil lahko vsaj našel v knjigi («V zarje Vidove», str. 62 do 66). Da ga je nalašč zamolčal, tega si niti misliti ne upam. —

Bodi dovolj! Če bi hotel prereševati vse nepravilnosti in pomanjkljivosti tega spiska, bi moral napisati recenzijo, daljšo od njega samega. Ali pa kar nov spis. Menda bo v podanih primerih dovolj svarila in opozorila našim dijakom in njihovim profesorjem, da morajo knjižico rabiti le z največjo previdnostjo. Da je napisana «in usum delphini», je za njo prej obtežilno ko lajšilno dejstvo: učitelj ne sme razlagati herezij. Edina njena cena bo menda v tem, da bo lahko služila kot negativen vzorec onemu, ki bo ta problem, najvažnejši del poetike, pri nas na novo obdelal. Za tak posel pa je treba neprimerno več faktičnega znanja, jasnosti analize in sistematičnosti sinteze, ko je ta spisek razodeva. Samo na ta način se bomo izkopalili iz naše dosedanje primitivnosti.

J. A. G.

M. Nehajev: Veliki grad. Matica Hrvatska. 1919. Zagreb.

Na 141 straneh je zbranih šest novel, ki so po svojem miselnem ozadju skoraj bolj eseji nego novele. Okvir novele služi Nehajevu (Cihlarju) samo kot nazorni pripomoček za nauk Jeana Jacquesa Rousseau-a in Voltaireja.

Iz dobre domače hiše uhajajo Nehajevi junaki v svet, v «veliki grad», kjer napravi prevelika razlika med majhnimi domačimi in širokimi tujimi razmerami iz njih ali blazirane kvartopirce, cinične prešuštnike in objestne zapeljivce ali pa brezmočne Oblomove; uhajajo v svet, «...da ga poznaju, da ga svladaju, da budu jednaki s onima, koji mogu da žive u njem». Na koncu pa se pokaže, da je tak junak «izgubio snagu kraj toga. Nije imao ničega, što bi ga vezalo uz rodnu grudu — i tako se sav predao velegradu, da je taj od njega učinio bogalja i slabića, upokorio ga i slomio mu i mladost i snagu i volju za život... Živeći u tuđini izgubio je svaki dodir sa domovinom.» Izgubljeni sin hiše očetove omahuje in omahne in se izgubi ali pa, če ga le spet potegne nase daljna in mala domovina, zdeha doma in se ne more privaditi ozkim, a presrčnim domačim razmeram. Dom se mu je odtujil v tistem razmerju, kakor se mu je sam izneveril. «Ne da se prekinuti lanac — (vez odgoje in življenja) tko može, može to samo žrtvom vlastitog života, žrtvom svih osjećaja, cijele svoje unutrašnjosti.» Na njem se uresničuje pravilo, da zemlja ljudi žre, s sto vezmi drži nase. Če se ji iztrgaš, nastane katastrofa. Ko grešiš proti zvestobi do domače grude in svoje mirne domačnosti pa iščeš sreče in lepote v krajih, ki so tvoji duši tuji in daleč, izgubiš sebe, svoj mir in tla pod nogami. Si in nisi, hočeš in ne moreš in zaigraš svoje življenje. Zemlja je prava, rodna naša mati, njen sok se pretaka po naši krvi in jo krepi, ko mu ga odtegneš, si izpodrezal cvetki občutne korenine.

Nehajev, ki ga štejemo med prve hrvatske noveliste in esejiste, ljubi naravo in živo, lapidarno pripovedovanje. Njegova velika moč je v risanju značajev in v dramatičnih opisih, ki niso nikjer dolgočasni, čeprav ne uporablja skoraj prav nobenih modernih tirad. Ob popisovanju našega Primorja in krasnih ljudi pod žgočim solncem našega juga, se ves razmehča. Kakor mo-

litev mu kipi iz srca mehko barvanje lepote iz naše domovine. Ko lega mrak na vinorodne bregove in na mogočno morje, se izpoveduje vpričo nas vseh: «Noč ide — ne ona gradska i lažna, koja će umrtviti na čas raztrojene živce, — nego ona prava, meka i topla, što nosi mir, što uspavljuje na san djetinji.» Potlej poslušna večerno zvonjenje in ve, da «...i to je samo dio sve noći, što dohodi na prstima. I kraj i zvuk i svijetlo i nebo i more — sve se to spaja u jedan osjećaj, koji nema dijelova, nema odredjenja.» Sredi mirne poezije domačega kraja naposled vzklikne: «Kako je velik pjesnik bio onaj, koji je večernju uru odredio za pozdrav Majci Djevic!»

Lepota domačih krajev ga pomiri in spravi tudi s tujino. Priznava napredek, ki ga je svet že dosegel, blagruje ga za velike kulturne pridobitve, s katerimi naj bogati tudi naš človek, da se bo trdno zasadil v domačo zemljo in jo varoval pred «velikim gradom», ki je začel sejati svoje najslabše seme v razrahljane brazde razoranih naših njiv.

Sicer lepo knjigo kazijo takile izrazi: Fortica, farbat, lanterna, kasirica, vic, purgerstvo, purgerija, keber, trač, luster, zlasti pa že kar pristno hrvatski besedi: Štajnbrik in — *kelner!*

Mojstru Nehajevu, ki ga je človek vesel in je ponosen nanj, da je tako ves naš, take jezikovne neokusnosti zamerim! Ivan Zorec.

David S. Pijade: Strast. Roman iz beogradskog života. Zagreb. 1921.

Mlada, prav mlada Beogradčanka pride iz nekega tujega vzgojevališča in piše dnevnik ali pisma svoji bivši sogojenki. Opisuje ji, kako jo oblegajo moški in da bi jo sorodniki radi omožili. Ona pa sanja in drgeče ob spominu na prijateljico, ki ji je bila ljubica v — lesbiški ljubezni. «Jedne lepe letnje noći zderala si veo sa života i otkrila mi svu njegovu slast i draž... Krv mi je jurnula u lice... Bila si lepa kao serafim više oltara u manastirskoj kapeli... Najzad si zbacila ogrtač sa sebe i ostala u dugoj beloј košulji... Nagnula si se nada mnom i poljubila me... Legla si pred mene i pripila svoje telo uz moje. Ti si me ljubila, ljubila kao mahnila. Ljubila si moje male jedre dojke... Ljubila si mi belo grlo i oble nežne udove; ljubila si mi ramena i oči i nos i uši i pleča... Odgovarala sam na poljupce tvoje poljupcima, kojima još nikoga pre tebe nisam poljubila... Tvoje su se tanke usne kao dve pijavice uvlačile u moja usta i upijale u moj jezik, sisale ga i nisu se mogle odvojiti od njega...» Samo po ljubici hrepeni njeno srce. Moške ljubezni ne mara, moški se ji zdijo neumni in se ji gnusijo in ne vem, kaj še vse.

Nazadnje se vendar vda prošnjam svoje matere in svojih sorodnikov in se poroči z uglednim trgovcem v Beogradu samem. Žena mu je in vendar mu noče biti žena. Mož jo ima rad in se trudi in prizadeva, da bi si pridobil njeno ljubezen. Pa nič in nič. Čudovito ga zna trpinčiti. Dobričina potrpi vse in upa, upa...

V hišo dobita dijaka, sina moževega prijatelja. Mlada degeneriranka se zaveda svoje lepote in draži in zapeljuje plahega, zdravega dijaka, da se siromak nesrečno zaljubi v svojo krasno gospodinjo, ki gre in se v moževi odsotnosti slači do golega, ker ve, da jo skozi ključavnično luknjico opazuje mladi Adonis. Potlej pride v sami srajci k njemu v sobo, izzivajoče koketira